

Juříčková, Tatána

Dvě křídla vědce a básníka Bohdana Maceljucha

Opera Slavica. 2022, vol. 32, iss. 3, pp. 51-56

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2022-3-5>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.77036>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20221206

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dvě křídla vědce a básníka Bohdana Maceljucha

Tatána Juříčková

(Brno, Česká republika)

Bohdan Maceljuch, básník, jehož celý život je osudově propojen s vědou a poezií, jeden z pilířů ukrajinské molekulární genetiky, oslaví dne 2. října 2022 devadesáté výročí svého narození. A rovněž v tomto roce si připomeneme 200 let od narození zakladatele genetiky Gregora Johanna Mendela.

V oblasti ukrajinské literatury v minulosti plodně pracovalo mnoho vynikajících ukrajinských vědců a intelektuálů, byli to právě mnozí básníci a prozaici s lékařským vzděláním, kteří obohatili literární proces svou kreativitou a vzdělávacími aktivitami.

Bohdan Maceljuch, vystudovaný lékař s profesí mikrobiolog-genetik, se řadí do skupiny význačných lékařských vědců a spisovatelů. Přibližme si tedy příběh toho prestižního vědce a básníka.

Bohdan Pavlovyč Maceljuch se narodil 2. října 1932 v obci Celuja, okres Javoriv ve Lvovské oblasti. V roce 1948 byl přijat na lékařskou fakultu Lvovské státní univerzity, jedné z nejstarších a největších univerzit na Ukrajině (nyní Lvivskij nacionalnyj medyčnyj universytet imeni Danyla Halyckoho). V září 1949 byl zatčen kagebisty, na deset let odsouzen vojenským tribunálem a seslán do koncentračního tábora ve Vorkutě.

Obtížná a trnitá cesta Bohdana Maceljucha, politického vězně v režimních táborech Rečlag v polární Vorkutě, se nemohla nepodepsat na jeho literární tvorbě. Uvědomíme-li si, čím vším si prošel, musíme před jeho úsilím jen hluboce smeknout. Zdolat toto peklo koncentračního tábora pomohla Bohdanu Maceljuchovi jen všeobjímající hluboká láska k Ukrajině, což se odráží v jeho verších:

Є на світі щось сильніше
Від ГУЛАГівських тортур:
Україна в серця ніші —
Недоступний кату мур
***

Любов не спиниш ні колючим дротом,
Ні тайним циркуляром кaгeбe.
В цупкім полоні вічної мерзлоти
Зустрів, нежданe сонечкo, тебе.

Jedinou oporu nachází v lásce k vlasti: je na světě něco daleko silnější než týráni a tortury Gulagu a tou je právě v srdci hluboce ukrytá láska k Ukrajině, jež je pro kata nedostupnou zdí. „Lásku nelze zastavit ostnatým drátem / ani tajným nařízením kagebe /. V děsivém sevření permafrostu / Potkal jsem nečekané slunce, tebe“. Byla to právě láska k rodné Ukrajině, která mu dodávala sílu vůbec přežít.

V sérii básní VORKUTA z první vydané knihy pod názvem Dvokryllja (2000, Dvě křídla) autor obrazně a pravdivě popisuje hrozné podmínky politických vězňů v letech 1949–1950 nejen v koncentračním táboře Rečlag ve Vorkutě, ale i v dalších věznicích ve Lvově (Lonck a Brigidky), Kyjevě (Lukjanivka) a Leningradě.

V srpnu 1954 byl Bohdan Maceljuch propuštěn, rehabilitován a pokračoval ve studiu medicíny na Lvovské státní universitě.

V letech 1960–1963 Bohdan Pavlovyč absolvuje postgraduální doktorské studium na Ústavu mikrobiologie a virologie D. K. Zabolotnoho (National Academy of Sciences of Ukraine), se kterým spojil svou další vědeckou činnost. Od roku 1965 vede oddělení genetiky mikroorganismů tohoto ústavu. V roce 1964 obhájil disertační práci a v roce 1980 pak doktorskou disertační práci ve specializaci „Molekulární genetika“; od roku 1990 je Bohdan Pavlovyč zvolen členem korespondentem Akademie věd Ukrajiny. Vytrvalá, precizní a cílevědomá práce přinesla Bohdanu Maceljuchovi požadované a významné ovoce, je titulován doktorem přírodních věd, nese akademický titul profesor, je laureátem Státní ceny Ukrajiny pro vědu a technologii a držitelem Čestného diplomu Nejvyšší rady Ukrajiny, dále pak mnoha dalších zahraničních ocenění.

Výzkumná činnost B. P. Maceljucha zasahuje do nejrůznějších oblastí genetiky, molekulární a buněčné biologie, mikrobiologie a virologie. Bohdan Pavlovyč zkonstruoval několik genetických map a ukázal bilaterální replikaci chromozomu streptomycet, objevil nové antibiotikum landomycin E a molekulární mechanismus jeho účinku (apoptózu), vyseletoval a uvedl do výroby jednotlivé kmeny mikroorganismů, vysoce aktivní producenty polymyxinu B a beta-karotenu, chlortetracyklin (biovit), oleandomycin, kanamycin.

Spolu s vědci ze svého oddělení se Bohdan Pavlovyč věnuje zásadním problémům aplikované mikrobiologie a genetiky, jako jsou například: indukovaná mutagenese v dynamice replikace a opravy DNA, genetická rekombinace při fúzi protoplastů a plazmidů a jejich transformace za pomoci plazmidové DNA, zkoumání plazmidů a zkonstruování vektorových molekul na jejich základě. Podařilo se mu odhalit strukturu genetického řízení biosyntézy a molekulární mechanismus účinku nového

protinádorového antibiotika landomycinu E a taktéž získat při pomoci genetické selekce vysoce aktivní bakteriální kmeny streptomycet a plísně pro průmyslovou výrobu antibiotik a vitamínů. O vysoké úrovni těchto studií svědčí i to, že licence na kmeny mikroorganismů – průmyslové produkty beta-karotenu a polymyxinu B jsou dnes prodávány zahraničním společností.

Dlouhou dobu vedl speciální kurzy a přednášky o genetice mikroorganismů a virů na Národní univerzitě Tarase Ševčenka v Kyjevě. Bohdan Pavlovyč je členem dvou specializovaných vědeckých rad pro obhajoby doktorských disertačních prací, podílí se na práci Vyšší atestační komise Ukrajiny. Je členem redakčních rad publikací „Biopolymers and Cell“, „Micro Biological Journal“, redakční rady „Bulletinu Ukrajinské společnosti genetiků“, prezidia Společnosti mikrobiologů Ukrajiny S. M. Vynohradského, je členem předsednictva oddělení biochemie, fyziologie a molekulární biologie Národní akademie věd Ukrajiny. Bohdan Maceljuch publikoval přes 270 vědeckých prací a řadu monografií např.: „Problémy genetické transformace“ (1969), „Rekombinace a replikace DNA bakterií streptomycetu“ (1979) a „Genetické mapy mikroorganismů“ (1986). Je spoluautorem šesti autorských certifikátů a čtyř patentů Ukrajiny.

Kromě vědy je v životě jubilanta ještě jedno tvůrčí „křídlo“ – poezie, která rozsahem svých zážitků a dojmů vtiskla jeho tvorbě silně předmětný, místy dokonce popisný ráz. Básně vycházejí v regionálním a centrálním tisku a v časopisech Dzvyn (Zvon), Svitohljad (Světový názor), Literaturna Ukrajina (Literární Ukrajina).

V roce 2012 spolu se svým bratrem výtvarníkem Jaroslavem Maceljuchem vydává knihu básní, která je ilustrována právě obrazy jeho bratra Jaroslava Dvokryllja (2012, Dvě křídla) a rovněž v témže roce vychází kniha pod názvem Ukraina ide (2012, Ukrajina přichází). Na další knize Bezodnja i Veršyny (2017, Propast a Vrcholy) spolupracuje nejen se svým bratrem, ale též se svou sestrou Olgou Maceljuch. Tato kniha, básní, pamětí a obrazů je doplněna o ilustrace ukrajinských výšivek. Vlastními silami pak Bohdan Maceljuch připravil následující knihu Čerez terny do zirok (2017, Skrze trny ke hvězdám), která obsahuje doplněné paměti, populárně-vědecké články, vybranou korespondenci a autorovu poezii. V roce 2017 básník vstupuje do Národního svazu spisovatelů Ukrajiny (Nacionalna spilka pysmennykiv Ukrajiny NSPU). Témata děl Bohdana Maceljucha pokrývají širokou škálu aktuálních a důležitých problémů, týkajících se vesmíru, přírody, společnosti, člověka a hlavně Ukrajiny. Odrážejí osobnost básníka, jeho filozofické názory, úvahy a pocity vynikajícího genetického vědce a ukrajinského vlastence.

Bohdan Maceljuch se snaží porozumět chování člověka s přístupem molekulární genetiky a genetiky chování. Považuje člověka za duální bytost, nosiče různých genových mutací. V prostoru, přírodě a společnosti existuje věčný boj a jednota protikladů jako zdroj neustálého vývoje. Hlavním tématem poezie a prózy Bohdana

Maceljucha je Ukrajina v minulosti i současnosti. Autor hledá objektivní odpověď na bolestnou a naléhavou otázku: proč ukrajinský národ během své historie nedokázal vytvořit silný a nezávislý stát, který by ustál před uchvatitelskými válkami svých militantních sousedů. Kromě tří známých důvodů tohoto neúspěchu, pojmenovaných Jurijem Ševeljovem (provincialismus, Kočubejivščyna a Moskva), Bohdan Maceljuch přidává ještě bohatou přírodu a zmiňuje i vliv pravoslavného náboženství, jež mohly ovlivnit dědičnost a výchovu lidí v duchu mírumilovných zemědělců.

Genocida ukrajinského lidu (především vyhlazení národně uvědomělé inteligence), opakovaně spáchaná útočníky, byla také důležitým faktorem ztráty státnosti a vnučení Ukrajincům ideologie podřízenosti v průběhu staletí.

Řadu básní Bohdan Maceljuch věnoval taktéž důležitým výročím historických událostí, známým spisovatelům a vědcům svého rodného institutu.

Próza Bohdana Maceljucha je reprezentována cestou do dějin jeho rodné země, úvahami o smyslu lidského života, zastoupení haplotypů DNA v populaci Ukrajinců a mentalitou Rusů.

Díla Bohdana Maceljucha potěší čtenáře upřímností a hloubkou pocitů, akutním vnímáním současných i minulých událostí a problémů Ukrajiny a celého lidstva. Básník pevně věří v nezničitelnost ukrajinského lidu, jeho vítězství nad vnitřními a vnějšími nepřáteli, mír a prosperitu ve své rodné zemi. Je až neuvěřitelné, jak básník pocituje neustálou hrozbu invaze ruských vojsk na území suverénní Ukrajiny. A na prahu Nového roku 2022 píše verše:

Рік Старий Новому році
Естафету передав:
Путін — на Дракона боці,
Демократії Удав.
Він ковтає шмат за шматом —
Крим, Луганськ і ще Донецьк,
Україна вісім років
Вже веде з Удавом бій,
Захищає мирний спокій,
На останній штурм йде Змій.
І на карту ставить доля —
Бути нам чи впасти ниць?
Патріоти й Божа воля
Краю не здадуть границь!
І за нами — перемога.

A nejnovější básníková sbírka Orion Ukrainy (2022, Orion Ukrajiny) vychází přesně týden před vypuknutím války na Ukrajině.

ОРІОН УКРАЇНИ

Тарас, Іван і Леся —
Це Зорі України
Нам світять з піднебесся,
Як вартові безцінні.
Щоб ми з путі не збились,
В пільмі щоб не блукали
І з ворогами бились,
Свободу здобували.
Тримали вірну зброю
Завжди напоготові
І берегли героїв
В пошані і любові.
Сокира, меч і молот —
Це символи звитяги
У боротьбі за волю
І за народу благо.
Три Зорі Орїона
Із нами на сторожі.
Вітчизни легіони —
Бар'єр для орд ворожих!

Poezie v této sbírce Bohdana Maceljucha je věnována aktuálním a palčivým problémům naší doby – globální koronavirové krizi, ruské hybridní válce, lidské migraci a demografické krizi. Zoufale zde zaznívá motiv ohroženosti a nezakotvenosti Ukrajiny, kritika korupce a oligarchů Ukrajiny, absence vlastenecké a národně uvědomělé elity a jednoty politických stran. Navzdory kritickému a nepředvídatelnému stavu moderní Ukrajiny Bohdan Maceljuch hluboce věří v nezničitelnost ukrajinského lidu, v jeho vítězství nad vnitřními a vnějšími nepřáteli, věří v mírové zakončení krize a prosperitu na Ukrajině. Jeho literární a vědecká kreativita inspiruje v duši čtenářů optimismus a víru v lepší budoucnost, posiluje boj vlastenců za vůli lidu a stvrzuje existenci Ukrajiny ve světě.

ДВА СВІТИ

Два світи звелися дибом —
Тиранія і свобода.
Путін — людства смерть, загибель,
Україна — щит народів.
За дітей убитих сотні,

Матерів пекучі сльози,
За руїни міст мертвотні,
Ядерні страшні загрози.
Понесуть за все розплату
Звірі, виродки, потвори.
Путін — за жахиття ката,
Жертви воен і терору.
Воля рабство переможе,
Зла імперія загине,
Знов настануть дні погожі,
Пісня радісна полине.
Богдан Мацелюх,
24.03.2022

Literatura:

- HAL'ČENKO, S.: *Z nahody 85-ričča Bohdana Maceljucha*. Slovo Prosvity, 2017. [online].
[cit. 18.10.2022]. <<http://slovoprosvity.org/2017/09/27/cherez-terny-do-zirok/>>.
- MACELJUCH, B. P.: *Čerez terny do zirok*. Kyjiv: PrAT «Vipol», 2017.
- MACELJUCH, B. P.: *Orion Ukrajiny*. Kyjiv: Akadempériodyka, 2021.
- MACELJUCH, B. P., MACELJUCH, Ja.: *Dvokryllja. Poezija. Žyvopys*. Kyjiv: «Naukova dumka», 2000.
- MACELJUCH, B. P., MACELJUCH, Ja.: *Ukrajina ide: Poezija. Žyvopys*. Kyjiv: «Junivers», 2012.
- MACELJUCH, B. P., MACELJUCH, Ja., HORYN', O.: *Bezodnja i veršyny: poezija, spohady, žyvopys, vyšyti rušnyky*. Kyjiv: Junivers, 2016.

About the author

Tatána Juříčková

Masaryk University, Faculty of Arts, Department of Slavonic Studies, Brno,
Czech Republic
tjuricko@phil.muni.cz

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode/>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.